

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

Н.В. Сментина

_____ (підпис)

“ _____ ” _____ 2019 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за
магістерською програмою професійного спрямування
«Муніципальна економіка»
на тему: **«МЕХАНІЗМ ФІНАНСУВАННЯ МІСЦЕВОГО**
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ (НА ПРИКЛАДІ ОБ'ЄДНАНИХ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)»

Виконавець: студент

ФЕУП

Суहाцький Олександр Олегович _____

/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., старший викладач

Фіалковська Анастасія Андріївна _____

/підпис/

Одеса 2019
ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСУВАННЯ МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ	6
1.1. Концепція місцевого економічного розвитку	6
1.2. Джерела фінансування місцевого економічного розвитку	14
1.3. Механізми фінансування місцевого економічного розвитку	21
РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ВИКОРИСТАННЯ МЕХАНІЗМІВ МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ	30
2.1. Нормативно-правове забезпечення у сфері фінансування місцевого економічного розвитку в Україні	30
2.2. Огляд міжнародного досвіду у фінансування місцевого економічного розвитку	51
2.3. Аналіз наявної практики фінансування місцевого економічного розвитку в Україні	56
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСУВАННЯ МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ	71
3.1. Рекомендації щодо вдосконалення механізмів фінансування місцевого економічного розвитку	71
3.2. Рекомендації щодо вдосконалення нормативно-правової бази фінансування місцевого економічного розвитку	74
ВИСНОВКИ	90
Список використаних джерел	94

ВСТУП

Актуальність теми. Більшість механізмів фінансування місцевого економічного розвитку (МЕР) же давно відомі та широко застосовуються громадами України.

Світова практика вкладає в поняття МЕР комплекс інтегрованих заходів, спрямованих на створення, вдосконалення чи реформування системи соціально- економічних зв'язків для забезпечення сталого розвитку економіки певної території.

Чинне українське законодавство та діяльність органів місцевого самоврядування охоплюють переважну більшість основних механізмів фінансування МЕР, що застосовуються громадами світу. Втім в українській практиці їх застосування зазвичай є невпорядкованим та безсистемним. Замість взаємодоповнення та забезпечення кумулятивного ефекту для економічного розвитку території, застосування різних механізмів фінансування МЕР часто нівелює результати дії один одного.

Комплексного розуміння концепції місцевого економічного розвитку як системи взаємопов'язаних та взаємоузгоджених механізмів і заходів в Україні бракує як на загальнонаціональному, так і на місцевому рівні. Більшість українських громад визначає пріоритетом залучення інвестицій до муніципальної економіки, проте наразі не має спроможності системно планувати і втілювати політику, спрямовану на поліпшення інвестиційного клімату, формування необхідних умов та застосування належних механізмів для залучення коштів з усіх можливих джерел на потреби МЕР.

Методичні підходи до формування, розподілу і використання фінансових ресурсів громади з позиції саме її соціально-економічного розвитку висвітлювали вчені: О.Д. Василик, К.В. Павлюк, П.В. Ворона, Н.В. Осадчук та інші.

Проте низка питань щодо методів та механізмів організації процесу управління фінансовими ресурсами, проведення оцінки взаємодії органів управління з суб'єктами господарювання на місцевому рівні, розробки й реалізації нетрадиційних організаційних структур в управлінні формуванням та використанням фінансових ресурсів ще не знайшли достатнього науковотеоретичного та методичного вирішення і потребують подальшого вивчення й уточнення з позицій управління на рівні органів місцевого самоврядування.

Мета роботи – дослідити теоретичні, методичні та прикладні аспекти фінансування місцевого економічного розвитку.

Для досягнення поставленої мети визначені наступні **завдання**:

- Визначити концепцію місцевого економічного розвитку;
- Охарактеризувати існуючі джерела фінансування місцевого економічного розвитку;
- Розглянути механізми фінансування місцевого економічного розвитку;
- Дослідити нормативно-правове забезпечення у сфері фінансування місцевого економічного розвитку в Україні;
- Зробити огляд міжнародного досвіду у фінансування місцевого економічного розвитку;
- Проаналізувати наявні практики фінансування місцевого економічного розвитку в Україні;
- Розробити рекомендації щодо вдосконалення механізмів фінансування місцевого економічного розвитку;
- Розробити рекомендації щодо вдосконалення нормативно-правової бази фінансування місцевого економічного розвитку.

Об'єкт дослідження – процес фінансування місцевого економічного розвитку.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних та прикладних аспектів фінансування місцевого економічного розвитку.

Методи дослідження. У процесі виконання кваліфікаційної роботи використовувалися загальнонаукові методи та прийоми дослідження, а саме: діалектичний, історичний, абстрактно-логічні методи, а також метод аналізу і синтезу, аналогії і співставлення та різного роду економіко-статистичні прийоми.

Інформаційна база дослідження – нормативно-законодавчі акти України, звіти та аналітичні матеріали відповідних державних органів, наукова література, довідкова література, статті журналів, інтернет-ресурси щодо фінансування місцевого економічного розвитку в Україні.

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами виконання кваліфікаційної роботи магістра підготовлено статтю на тему: «Аналіз можливостей фінансування місцевого економічного розвитку» у науковому студентському віснику Факультету економіки та управління підприємництвом (№ 31, том 1).

ВИСНОВКИ

На підставі проведеного дослідження можна зробити наступні висновки.

1. Місцевий економічний розвиток – це процес, в якому громадянська, бізнес та партнери з неурядового сектору працюють колективно над формуванням кращих умов для економічного зростання і створення робочих місць; метою місцевого економічного розвитку є покращення якості життя для всіх.

Визначальна роль у загальному спрямуванні місцевого економічного розвитку, визначенні його цілей і завдань належить місцевим органам влади (органам місцевого самоврядування) як колективним представникам інтересів територіальної громади.

Місцевий економічний розвиток завжди починається з планування – формування стратегій. стратегії місцевого економічного розвитку є найважливішим компонентом процесу планування розвитку будь-якої громади. В ідеалі стратегії місцевого економічного розвитку повинні стати складовою частиною більш широкого стратегічного плану розвитку громади, з наголосом на зміцненні місцевої економіки. Часовий горизонт для стратегій місцевого економічного розвитку, як правило, – від п'яти до десяти–п'ятнадцяти років з визначенням відповідних коротко-, середньо- і довгострокових результатів.

2. Більшість джерел фінансування місцевого економічного розвитку має внутрішнє походження. Деякі джерела (інвестиції, благодійна допомога) можуть бути водночас і внутрішніми, і зовнішніми. Досить довго для місцевих громад з-поміж зовнішніх джерел практично були доступні хіба що трансферти з державного бюджету. Однак тепер місцеві органи влади дедалі частіше одержують доступ до інших зовнішніх джерел. Передусім йдеться про інвестиційну та інноваційну діяльність, впровадження державних цільових програм тощо. У багатьох містах, де накопичено чимало невирішених

проблем, тільки за рахунок внутрішніх джерел фінансування їх вирішити неможливо, тому дедалі більше міст виходить на ринки запозичень, а також залучає інвестиції та інші ресурси ззовні.

3. Перелік механізмів фінансування місцевого економічного розвитку, який сьогодні використовується у світовій практиці, є досить широким. кожне місто, кожен муніципалітет має унікальний, притаманний лише даній територіальній громаді набір можливостей та проблем, тому мусить застосовувати індивідуальний підхід до вибору механізмів місцевого економічного розвитку. У міжнародній практиці за вибір механізмів місцевого економічного розвитку, так само як і джерел його фінансування, відповідають саме місцеві громади та їх лідери.

4. За чинним законодавством, органи місцевого самоврядування, застосовуючи певні механізми для залучення фінансових ресурсів на потреби місцевого економічного розвитку, поєднують адміністративні та договірні підходи (державно-приватне партнерство, орендні відносини, концесія, приватизація комунального майна). З одного боку, органи місцевого самоврядування реалізують свої владні повноваження через ухвалення рішень, проведення конкурсного відбору, встановлення адміністративних обмежень і т. ін.; з іншого — місцеві ради та їхні виконавчі органи виступають стороною договірних відносин, беруть на себе зобов'язання, поряд з суб'єктами господарювання чи інвесторами.

Сьогодні органи місцевого самоврядування за певних обставин мають право виступати учасниками економічних відносин нарівні з суб'єктами підприємництва. Обмеженість бюджетних ресурсів та недостатня ефективність адміністративних механізмів об'єктивно спонукають і, очевидно, надалі спонукатимуть органи місцевого самоврядування до того, щоб ширше застосовувати договірні ринкові механізми. Використання таких механізмів, попри проблеми законодавчого регулювання, насправді великою мірою залежить від політичної волі місцевої влади.

5. Вибір механізмів МЕР, так само як і джерел його фінансування, у міжнародній практиці є відповідальністю місцевих громад. Тому виокремити певні усталені моделі МЕР, застосовувані в тій чи тій країні, не можливо. Підходи деяких місцевих громад до виконання та фінансування власних пріоритетних завдань можуть бути принципово різними в межах однієї країни чи регіону. Наприклад, інституція місцевого економічного розвитку в містах штату Юта в США діє щонайменше у трьох різних формах: 1) як структурний підрозділ виконавчого органу міської ради; 2) як окрема інституція, підпорядкована міській владі; 3) як так звана публічна корпорація, що має змішаний склад правління.

Міжнародний досвід вказує, що децентралізація повноважень у сфері МЕР відбувається у двох вимірах: державний-місцевий та публічний-приватний. В обох випадках це пов'язано із потребою в оптимізації ресурсів, необхідних для забезпечення потреб місцевого розвитку, а також із більшою увагою до його сукупного впливу на якість життя громади.

6. Протягом 2018 року в Україні реалізовувалось 618 проектів міжнародної технічної допомоги, зареєстровані на 31.12.2018, загальною кошторисною вартістю 6,6 млрд дол США, (у т.ч. 10 проектів 3,1 млрд. дол. США, що фінансуються з Чорнобильського Фонду «Укриття» та Рахунку ядерної безпеки).

У розрізі секторів, найбільше проектів (103 проекти) реалізовувались у секторі «Урядування та громадянське суспільство» та (81 проект) «Освіта та наука». Досить багато проектів спрямовані на енергетику та енергоефективність (73 проекти), а також регіональний розвиток (59 проектів). На сектор «Економічний розвиток і торгівля» припадає лише 2% загального обсягу МТД.

Аналіз офіційної інформації на веб-сайтах об'єднаних територіальних громад Миколаївської області свідчить проте, що на сьогодні більша доля у фінансуванні місцевого економічного розвитку все ще припадає на бюджетні

кошти. В той же час із отриманих даних видно, що за рахунок впровадження реформи децентралізації збільшилося фінансування місцевого економічного розвитку за кошти місцевих бюджетів. Також все ще має місце низький рівень освоєння коштів міжнародної технічної допомоги (як кредитних, так і грантових). Це перш за все пов'язано з відсутністю професійних проектних менеджерів, зокрема, у громадах селищного та сільського типів.

7. За результатами аналізу у третьому розділі роботи було надано рекомендації щодо вдосконалення механізмів та нормативно-правової бази фінансування місцевого економічного розвитку.

8. За даними посольств та представництв донорів, очікуваний обсяг ресурсів МТД, які планується надати Україні у 2019 році складає приблизно 615,8 млн. дол. США. З урахуванням тенденції щодо збільшення обсягів міжнародної технічної допомоги, ґрунтуючись на аналізі проведеному у другому розділі роботи та з урахуванням поступового впровадження наданих рекомендацій можна спрогнозувати суттєві зміни у структурі джерел фінансування місцевого економічного розвитку через 5 років.

Список використаних джерел

1. Бінгем Р., Гилл Е., Вайт С. Фінансування економічного розвитку. Пер. з англ. Пехник Г. та Дегтярьова В. – Львів: Літопис, 2003.
2. Гвазава Н. Г. Сучасні концепції місцевого економічного розвитку // Державне будівництво. Електронне наукове фахове видання ХарРІДУ НАДУ. – Харків, 2012. № 1 (<http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2012-1/doc/2/11.pdf>).
3. Методи та механізми фінансування місцевого економічного розвитку / Борода М., Гінкул А., Рубановський К. // Центр громадської експертизи, Проект “Місцевий економічний розвиток міст України”. – К., 2012 (http://www.mled.org.ua/media/docs/Financial_Methods_and_Mechanisms_Report_Kyiv_2012.pdf).
4. Інструментарій місцевого економічного розвитку / Проект “Локальні інвестиції і національна конкурентоспроможність”, АМР США, 2012 (http://linc.com.ua/rus/Reports_&_Publications/Tools_&_Resources_for_Practitioners/LED_toolkit/).
5. Місцевий економічний розвиток: моделі для успіху / Інститут Реформ. – К., 2003 (<http://www.civicua.org/main/data?t=3&c=1&q=23693>).
6. Стимулювання економічного зростання на місцевому рівні / Біла С.О, Шевченко О.В., Кушнір М.О., Жук В.І. та ін. – К.: НІСД, 2013 (http://www.niss.gov.ua/public/File/2013_nauk_an_rozrobku/region_zrostan.pdf).
7. Абрамов Л. К. Цільові програми та механізми по забезпеченню прозорості у процесі їх реалізації (навчальний посібник) / Абрамов Л. К.,

Азарова Т. В.; Ін-т соціокульт. ме- недж. – Кіровоград: ІСКМ, 2010 (www.civicua.org/main/data?t=3&c=1&q=1384920).

8. Методичні рекомендації щодо формування і реалізації регіональних та місцевих програм розвитку малого і середнього підприємництва: Наказ Державної служби України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва від 18.09.2012 № 44 (<http://www.dkrp.gov.ua/info/491>).

9. Основи розробки місцевих цільових програм (посібник для державних службовців) / А. Шарапов, С. Сухобойченко, О. Севостьянова та ін.; Євпатор. центр регіон. розв. Євпаторія, 2011 (http://www.irf.ua/files/ukr/programs/civsoc/local_programs.pdf).

10. Посібник з моніторингу та оцінювання програм регіонального розвитку / Лен- дьел М., Винницький Б., Ратейчак Ю., Санжаровський І.; за ред. Санжаровського І., Полянського Ю. – К.: “К.І.С.”, 2007 (http://www.rgd.org.ua/resources/publications_list/pub4/Handbook_on_Monitoring_and_Evaluation_2007_UKR.pdf).

11. Інноваційні підходи до регіонального розвитку в Україні: аналіт. доп. / Біла С. О., Жаліло Я. А., Шевченко О. В., Жук В. І. [та ін.]; за ред. Білої С. О. – К.: НІСД, 2011 (http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/innovation_Bila.indd-bb655.pdf).

12. Інституційне забезпечення регіональної політики та практика взаємодії органів влади в Україні / Дацишин М., Керецман В. – К.: “К.І.С.”, 2007 (http://www.rgd.org.ua/resources/publications_list/Institution_arrangements_report.pdf).

13. Посібник з моніторингу та оцінювання програм регіонального розвитку / Лен- дьел М., Винницький Б., Ратейчак Ю., Санжаровський І.; за ред. Санжаровського І., Полянського Ю. – К.:

“К.І.С.”, 2007 (http://www.rgd.org.ua/resources/publications_list/pub4/Handbook_on_Monitoring_and_Evaluation_2007_UKR.pdf).

14. Слава С., Амборський Д., Сегварі П., Дацишин М. Розвиток економічно про- блемних територій: міжнародний досвід / Проект “Регіональне врядування та роз- виток”. – К.: “К.І.С.”, 2007 (http://www.rgd.org.ua/resources/publications_list/pub3/Overcoming_Economically_Depressed_Areas_2007_UKR.pdf).

15. Стимулювання економічного зростання на місцевому рівні / Біла С.О., Шевченко О.В., Кушнір М. О., Жук В. І. [та ін.]. – К.: НІСД, 2013 (http://www.niss.gov.ua/public/File/2013_nauk_an_rozrobku/region_zrostan.pdf).

16. Близнюк А. Державно-приватне партнерство потребує успішних прикладів (http://minregion.gov.ua/index.php?option=com_k2&view=item&id=2144).

17. Делмон Д. Государственно-частное партнерство в инфраструктуре. Практи- ческое руководство для органов государственной власти. – М.: “ГЕО-ТЭК”, 2010.

18. Досвід та перспективи впровадження державно-приватних партнерств в Укра- їні та за кордоном / Винницький Б., Лендзел М., Онищук Б., Сегварі П. – К.: “К.І.С.”, 2008.

19. Запатрина И.В. Потенциал публично-частного партнёрства для развивающихся экономик. – К.: Издательский центр Союза собственников жилья Украины, 2011.

20. Зелена книга Європейської Комісії про державно-приватне партнерство та За- кон Співдружності про державні контракти і концесії, СОМ (2004).

21. Грищенко С. Підготовка та реалізація проектів публічно-приватного партнерства: Практичний посібник для органів місцевої влади та бізнесу. – К.: ФОП Москаленко О. М., 2011.
22. Практическое руководство по вопросам эффективного управления в сфере государственно-частного партнерства // Европейская экономическая комиссия ООН. – Нью-Йорк и Женева, 2008.
23. Цатурян М. Погляд з боку інвестицій // Электронный журнал энергосервисной компании “Экологические системы” (ЭСКО). – 2012. – №1
(http://esco-ecosys.narod.ru/2012_1/art57.htm).
24. European PPP Expertise Centre (<http://www.eib.org/epec>).
25. Ukraine: Private Infrastructure Projects – The World Bank & PPIAF (http://ppi.worldbank.org/explore/ppi_exploreCountry.aspx?countryId=97).
26. Public - Private Partnerships, Fiscal Risks, and Fiscal Institutions in the EU8. The World Bank. Hana Brixli, Nina Budina, and Timothy Irwin. Draft chapter for report on fiscal reforms in the EU8. 13 April 2005. The World Bank (<http://www.worldbank.org/>).
27. Public-Private Partnerships in Infrastructure. – Days 2008, December 15-18, 2008. – Washington, D.C.: Edited by Periklis Saragiotis, PPP Program, World Bank Institute (<http://www.adb.org/Documents/Events/2010/PPP-Days/proceedings.pdf>).
28. Мельник Ю., Молодцов О. Місцевий соціально-економічний розвиток: Порадник для депутатів місцевих рад та посадових осіб місцевого самоврядування. – К.: “Оріяни”, 2004.

29. Леонов Д. А., Січевлюк В. А., Федоренко А. В. Корпоративні правовідносини в Україні. Ключові питання, проблеми та перспективи. – К.:

УІРФР, 2003.

30. Про особливості перетворення на господарські товариства комунальних підприємств / Ініціатива захисту прав та представлення інтересів місцевого самоврядування в Україні (<http://dialogueauc.org.ua>).

31. Сачівко А. Звіт про результати управління корпоративними правами держави в господарських товариствах, національних акціонерних і державних холдингових компаніях за 2008 рік. – К., 2009.

32. Сірко А. В. Корпоративні відносини в перехідній економіці: проблеми теорії і практики. – К.: “Імекс”, 2004.

33. Що має знати депутат місцевої ради. Книга 4. Комунальна власність.

Житлово- комунальне господарство. – К.: ІПО, 2010 (http://www.kas.de/wf/doc/kas_21601-1522-1-30.pdf?120131134228).

35. Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту) / Відп. ред. Шевченко Я. М. – Хмельницький, 2007.

36. Екологічне право / Комарницький В. М., Шевченко В. І., Єлькін С. В. – К.: Центр навчальної літератури, 2006.

37. Гавриш С. Б. Кримінально-правова охорона довкілля в Україні: проблеми теорії, застосування і розвитку кримінального законодавства. – К., 2002.

38. Про пайову участь забудовників у створенні та розвитку інфраструктури на-селених пунктів (лист Мінрегіонбуду від 21.05.2009 № 12/12-541) (http://www.dbn.com.ua/razyasnenie/raz_142.htm).
39. Хвесик М. А. Інституціональна модель природокористування в умовах глобальних викликів: монографія / Хвесик М. А., Голян В. А. – К.: “Кондор”, 2007.
40. Варфоломеев С. Ринок українських міжнародних облігацій : аналітичний огляд. – К., 2003 (<http://www.pension.kiev.ua/files/MunicipalBonds.pdf>).
41. Кравченко В. Запозичення: боргова яма чи рятівне коло місцевого самоврядування в країнах зарубіжжя? // Проблеми трансформації територіальної організації влади: зб. матеріалів та документів / Наук. ред. Пухтинський М. – К.: “Атіка”, 2005.
42. Петкова Л. О. Муніципальні інвестиції та кредити. – К., 2006 (<http://users.i.com.ua/~zddm/RUSSIAN/INVBOOK/index.htm>).
43. Телятников В. Окремі питання управління ризиками під час випуску муніципальних облігацій // Ринок цінних паперів України. – 2009. – № 5-6 (http://www.securities.org.ua/securities_journal/review.php?num=44&pub=429).
44. Фокша Л. В. Учасники правовідносин у сфері здійснення місцевих запозичень // Держава та регіони. Серія “Право”. – 2011. – № 3 (http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr_pravo/2011_3/files/LA311_12.pdf).
45. Міжнародні рейтингові агентства, які мають право визначати обов’язкові за законом рейтингові оцінки емітентів та цінних

паперів. Уповноважені рейтингові агентства, включені до Державного реєстру уповноважених рейтингових агентств / НКЦПФР

(<http://www.nssmc.gov.ua/fund/rateagencies>).

46. Реєстр ліцензованих учасників фондового ринку / НКЦПФР

(<http://www.nssmc.gov.ua/fund/registers/depo>).

47. Інструкція з упровадження проекту “Проект розвитку міської інфраструктури”, затверджена наказом Міністерства з питань житлово-комунального господарства України від 14.06.2010 № 190, погоджено Світовим банком 31.05.2010. – К., 2010 (<http://minregion.gov.ua/>).

48. Зверяков М. І. У пошуках виходу з кризи [Текст] / М. І. Зверяков // Економіка України. — 2013. — № 8(621). — С. 4–21.

49. Козярик І. В. Роль міжнародних фінансових інститутів у фінансуванні комунальної сфери України. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2011 (<http://libfor.com/index.php?newsid=796>).

50. Посібник із закупівлі за позиками Міжнародного банку реконструкції та розвитку та кредитами Міжнародного агентства розвитку

(офіційний переклад), травень 2004 року (переглянуто 1 жовтня 2006 року) (<http://me.kmu.gov.ua/file/link/178823/file/2.pdf>).

51. Руководство по использованию кредитных средств в

государственном секторе / Европейский банк реконструкции и развития, декабрь 2011 года (http://www.ebrd.com/downloads/research/guides/disburse_ru.pdf).

52. Щербина О. І. Взаємодія держави з міжнародними фінансовими організаціями як інструмент покращення стану соціальної сфери України // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – № 3.

53. Гнидюк Н. А. Інструмент європейського сусідства і партнерства та фінансова допомога Європейського Союзу / Н. А. Гнидюк. – К. Фондація

ПАУСІ,

січень

2010

(http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/documents/virtual_library/enpi_handbook_uk.pdf).

54. Довідник грантодавців та міжнародних організацій, що сприяють розвитку місцевого самоврядування / Упоряд. Іваницький Д. А.; Асоціація міст України та громад, АМР США. – К., 2006

(http://www.library.lg.ua/eu/pdf/6programs/spravochnik_grantodateley.pdf).

55. Мережа експертів у сфері розробки та менеджменту євроінтеграційних проєктів: <http://www.eufunds.in.ua/>.

56. П'ять вдалих кроків до європейського проєкту : Публікація в рамках проєкту “Підтримка локальних спільнот України в залученні європейських фондів”, співфінансованого МЗС Республіки Польща в рамках Програми

57. Зверяков М. І. Пізнавальний потенціал політичної економії [Текст] / М. І. Зверяков // Економічна теорія . – 2012. – № 3. – С. 5–14.

“Польська Допомога 2009” / [Ключик О., Комаровський В., Косцелецький П. та ін.]. – Варшава, 2009 (<http://sites.znu.edu.ua/ZNU/Posibnyk.pdf>).

58. Довідник грантодавців та міжнародних організацій, що сприяють розвитку місцевого самоврядування / Упоряд. Іваницький Д. А.; АМР США, Асоціація міст України. – К., 2006

(http://www.library.lg.ua/eu/pdf/6programs/spravochnik_grantodateley.pdf).

59. Посібник по залученню додаткового фінансування для проєктів місцевого розвитку / Канадське агентство з міжнародного розвитку, Підрозділ Європи, Близького Сходу та Магрибу; Канадський інститут урбаністики. – Київ, Запоріжжя, 2009 (<http://www.rgd.org.ua/>

resources/additional_res/Handbook_on_fundraising_2009_UKR.pdf)

60. Регіональний розвиток: розробка та управління проектами / Черніг. центр пе- репідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів держ. влади, органів місц. самоврядування, держ. п-в, установ і орг.; Упор. Чабак Л.

– Чернігів: ЦППК, 2011 (http://www.center.uct.ua/zbirniki/2011/METHOD_Proekti_2.pdf).

61. Рекомендації щодо отримання доступу до донорського та інвестиційного фінансу- вання / Підтримка сталого регіонального розвитку в Україні EuropeAid/125234/ C/SER/ UA (http://invest-rovenki.at.ua/donors_investors_guidelines_ua_updated_copy.pdf).

62. Зінченко А., Саприкіна М. Корпоративна соціальна відповідальність 2005-2010: стан та перспективи розвитку. – К., 2010 (http://uniter.org.ua/data/block/research_ukr_final.pdf).

63. Лазоренко О., Колишко Р. та ін. Посібник із КСВ. Базова інформація з корпо- ративної соціальної відповідальності. – К.: “Енергія”, 2008 (http://lpw.org.ua/files/content/CSRGuide_print12.05.08.pdf).

64. Конвенції та рекомендації Міжнародної організації праці (http://www.bsdglobal.com/issues/sr_csr.asp).

65. Communication from the Commission concerning Corporate Social Responsibility: A business contribution to Sustainable Development, 02/07/2002 (http://ec.europa.eu/employment_social/soc-dial/csr/csr2002_col_en.pdf).

66. Українська мережа Глобального договору ООН (<http://www.globalcompact.org.ua/ua>).

67. Європейський Альянс корпоративної соціальної відповідальності / European Alliance for CSR (<http://ec.europa.eu/enterprise/>).

68. Центр “Розвиток корпоративної соціальної відповідальності” (<http://www.csr-ukraine.org/>).